

Mahir Ünsal Eriş

Mehmed Nüvid Bey'in

HARİKALAR LÜGATİ

—
Türk
Edebiyatı
Roman
—

DK

Mahir Ünsal Eriş, 1980'de Çanakkale'de doğdu. Arkeoloji ve tarih okudu. Hayatını çeviriler yaparak ve yazarak sürdürüyor. Gençlerbirliklidir; söylenişi bile güzel.

Kitapları: *Bangır Bangır Ferdi Çalıyor Evde...* (2012), *Olduğu Kadar Güzeldik* (2013) (60. Sait Faik Hikâye Armağanı), *Dünya Bu Kadar* (2015), *Benim Adım Feridun* (2016), *Öbürküler* (2017), *Kara Yarısı* (2019), *Sarıyaz* (2019), *Diğerleri* (2020), *Gaip* (2022), *Acaip* (2023) *Babil Kulesi Kitabı* (2023), *30 Şahane Kelime* (2023), *Tatil Kitabı* (2024) ve *Bin 9 Yüz Seksen 3* (2024).

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Olduğu Kadar Güzeldik
Dünya Bu Kadar
Öbürküler
Kara Yarısı
Sarıyaz
Diğerleri
Acayip
Gaip
Tatil Kitabı
Bangır Bangır Ferdi Çalıyor Evde...

Mehmed Nüvid Bey'in HARİKALAR LÜGATİ

Yazan: Mahir Ünsal Eriş
Editör: Mustafa Çevikdoğan

Yayın hakları: © 2026 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Haziran 2026 / ISBN 978-625-8593-50-1
Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Cüneyt Çomoğlu
Sayfa uygulama: Yeşim Ercan Aydın
Baskı: Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. NO:51/1
34295 K.Çekmece/İSTANBUL
T: +90 212 463 71 25
Sertifika No: 41707

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.
19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL
Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16
www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Mahir Ünsal Eriş

Mehmed Nüvid Bey'in

**HARİKALAR
LÜGATİ**

Kısa Bir Açıklama

Eski şeylere her zaman meraklı oldum. Bu durum tüm çevrem de malumdur. Özellikle de dillere, yazılara, eski devirlerle ait kitap, risale, evrak, mektup ve fotoğraf gibi şeylere tutkum neredeyse çocukluğumdan gelir. Bundan bir süre önce Nüzhet Hala dediğimiz, babamın halası vefat etti. Nazik, sevecen, hazâ hanımefendi bir kadındı. Yaradılıştan gelen zarafeti ve kibarlığının yanı sıra asilzade bir aileye gelin gidince tabiatına uygun bir hayatı uzun uzadıya sürme imkânı bulmuş, şanslı biriydi de. Eniştemiz Mikdat Bey ise Abdülhamid devrinin sabık paşalarından Manastırlı Ferid Namık Paşa'nın torunuydu. Namık Paşa, II. Meşrutiyet'in ilk günlerine kadar sultana oldukça yakın isimler arasında sayılırmış. Bunları elbette daha sonra kendi gayretlerimle keşfettim.

Nüzhet Hala vefat edince aile büyükleri ondan kalan eski yazılı ne varsa atmaya korkmuş, satmaya da kıyamamışlar. Bunlar çoğunluk Mikdat Enişte'den kalan şeylerdi. Beni çağırdılar. Varlığına sonsuzmuş gibi alıştığımız birinin evine, o öldükten sonra hiç girdiniz mi bilmem, dünyanın en sarsıcı duygularından biridir sanırım. Çocukken, özellikle de bir aile geleneğine dönüşmüş bulunan ve Nüzhet Hala önce aklını, sonra tüm bedenini, nihayetinde de canını Alzheimer denen illete teslim edene kadar tekrarlanan bayram kahvaltılarımız için bu eve geldiğimde kendimi bir zaman makinesinin içinde gibi hissedirdim. Yeni olan her şeyi reddeden, eskide direterek geçmiş günleri geri getirebileceğine inatla inanan halamız bu antikalarla dolu yuvaya tuşlu telefon bile sokmamayı başarmıştı. Vitrinler, gümüşlükler, konsollar, sehpa ve masa üstleri şimdilerde

ancak müzayedecilerin ilgisini çeken devirlere ait bir sürü şeyle dolu olurdu. Bütün ev eski zaman kokardı. Eve girdiğimde hissettiğim ilk şey bu kokunun Nüzhet Hala'yla birlikte silinmiş olduğuydu. Demek ki eski zamanı burada canlı tutan şey hala hanımın varlığıydı.

Bana verilen iki büyük koli dolusu eski yazılı kitap ve defter arasında buldum bu lügati. Buna lügat mi demeliyim, bir seyahatname mi yoksa roman mı, bilmiyorum. Dahası bunu değerlendirecek durumda olmadığım gibi umursamıyorum da. Bana düşen, bunu yeni yazıya aktarmaktı, onu yaptım. 19. yüzyılın sonuna ait olduğu kesin bir şekilde anlaşılan bu metin ister istemez bizim çağımız için oldukça eski bir dile sahipti. Bu nedenle çok fazla müdahale etmeden, yalnızca azıcık sadeleştirerek anlaşılır hâle gelmesine çabaladım. Onun dışında cümle bozukluklarına, maddi hatalara, kimi kafa karışıklıklarına asla dokunmadım. Alıntılar ve referansları da tamamen yazarın onları aldığı biçimiyle bıraktım. Dolayısıyla hakikatle örtüşmediği hissi veren noktalarla ilgili mesuliyet de kendisine aittir.

Günümüz okuru belki bu lügatte harflerin ve kelimelerin gelişigüzel sıralandıklarını düşünecektir. Buradaki alfabetik sıranın kitabın kaleme alındığı eski yazı, yani Arap alfabesindeki sıralama olduğunu belirtmem gerekir. Bir diğer nokta: Fransızca, Almanca gibi Latin alfabesiyle yazılan dillerin kelimeleri metinde de özgün hâllerleriyle yer aldıklarından onları italikle belirttim. Aynı şeyi Arap alfabesi kullanmalarına rağmen Arapça ayetler, hadisler, alıntılar ve Farsça ifadeler için de yaptım.

Benim elimdeki nüsha matbaadan çıkmaydı, yani elyazısı bir metin değildi. Demek ki bu lügat bir zamanlar basılmıştı. Üzerinde de Mihran Matbaası'nın mührü bulunuyordu. Bu kadar hacimli bir kitabın yalnızca tek kopya kitabı basmak için haftalarca dizildiğine inanmak mantıksız olacağına göre belki bir yerlerde basılı birkaç kopyası daha olmalıydı ancak bunlar ne kadar arasam da kütüphanelerde, sahaflarda, eski kitap satan internet sitelerinde asla karşıma çıkmadı.

Nüvid Bey'in kim olduğunu, gerçekten var olup olmadığını da öğrenemedim itiraf etmek gerekirse. Sadece sahaf bir ahbabım, bir mezat için Şemseddin Sami Bey'in imzasıyla bir mektup satışa çıkardığını haber verdiğinde koşa koşa gittim ve talihin bir armağanı olarak bu mektubun, "Kıymetli kardeşim Nüvid Bey'e" hitabıyla başladığını gördüm. Böyle biri gerçekten var sanırım. Değilse de önemi var mı, bilmiyorum. Ama aktarımı ve sadeleştirilmesiyle aylar geçirdiğim bu lügatin tarihin tozu içine terk edilmeden yeniden keşfedilmiş olmasından son derece memnunum.

Burada yazılanlar her ne kadar Mehmed Nüvid Bey'in elinden çıkmış olsa da onları aktarırken benim bir hatam olduysa, şimdiden tüm okurlardan affımı rica ederim.

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

خارقالغتى

مؤلفى: محمد نويد بك

صاحب و ناشرى: مهران

استانبول

*Nun! Kaleme ve yazdıklarına andolsun.
Sen Rabb'inin nimeti sayesinde mecnun değilsin.*

Kalem Suresi, 1-2

Ben geri dönmeyeceğim bir yola çıkacağım.

Eyüp Kitabı, 16:22

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Elif

أَلِف

Elif

Elifba-i Osmanî'nin ilk harfi olup nice esrarı havidir. Şekli, Süryanî muadilinden gelir. Cümle Samî lisanlarında elifbanın başı olmakla beraber ebceci bahsinde rakam değeri 1'dir.

Allah'ın adıyla başlarım. Âlemleri kat üstünde kat yaratan, on sekiz bin âleme vahdet nurunu yayan O'dur.

Ben Allah'ın adıyla başlarım ve O'nun ismi celili ise elifle başlar. Elif, mana âlemindeki en yüce makama sahiptir. Varlık ile yokluk arasında duran bir kapıdır o. Arzdan semaya uzanan bir merdivendir. Bu vasfıyla meyyitlerin saklandığı yer altından, salih ruhların mahşer gününü gözlediği arşa dek uzanır. Cenab-ı Hakk, onu on sekiz bin âlemi ayakta tutan bir sütun olsun diye yaratmış ve kendine ayırmıştır. Ehlikitaba nazil olan bütün kitapların, hem Suhuf-u Musa hem *İncil-i Şerif*'in ilk harfleri *be*'dir. Zira hilkat *be* ile başlar. Hâlbuki Cenab-ı Rabbü'l-İzzet yaratılmıştır. Bu yüzden elifin yeri, O'nun yanındadır.

Elifin içinde hayra kalem oynatanların isimleri saklıdır. Cümle evliyanın, arifanın, ilim sahibi Hakk dostlarının isimleri elifte hafidir. Yüz yirmi dört bin nebiye Allah tarafından öğretilen odur. Elif ilmin anahtarındır.

Elif, tekmil hurufatın sebebi ve köküdür. Bütün harfler elifin kıvrılıp bükülmesiyle ortaya çıkar. Allah'ın vahdetine şahadet etmek istercesine semavatı gösteren bir parmak gibi dimdik olduğundan bir rakamına da benzer. Ebceci ve cifr ilmini bilenler

onun sayıca da bire tesadüf ettiğine şahittirler. Onunla karşılaşan aslını bulur. Çünkü hesap ilminde dahi bir ile karşılaşan rakam kendisine geri döner. Eskiler, *Kullü şeyin yerciu ila aslihi*, derler ki, “Her şey, aslına rücu eder,” manasındadır.

Elifi bilmek Allah’ı bilmek demek olduğu veçhile onu bilmek her şeyi bilmek demektir. Bu sırra yalnızca, hayra kalem oynatanlar erebilirler.

Elifin kenarı, köşesi, önü, ardı bulunmaz. O yukarıdan aşağı inen yegâne bir çizgidir. En müzeyyen hüsnühatlarda dahi daima dimdik yazılır, kıvrılmaz. Kendisini takip eden harfle temas etmez, çünkü tıpkı âlemlerin Hâlik’i gibi, onunla birleşebilmek için ancak önünde eğilmek gerekir.

Her şey tek bir kaynaktan neşet eder. Rabbü’l-Âlemîn, bir noktacak nispetinde, gözle görülmeyecek kadar küçük bir membadan kâinatı halk etmiş olduğundan kalemin kâğıda elif çekmek için değdiği yer, bu hakikati tespih etmektedir. Bu sebepten Allahüteâlâ, “*Kaleme ve onun satır satır yazdıklarına and olsun*,” buyurmuşlardır.

Elifin adı ülfet ile aynı kökten müştaktır. Samimiyet, yakınlık, aşinalık manasında istifade ettiğimiz bu kelime de kulun Rab-b’iyle yakınlık tesis edebilmesinin yegâne yolunun elif gibi dik dururken, elifin öğrettiği ilimle nefsin eğilmesini temin etmek olduğunu bize öğretir.

Elif hakikatin anahtarıdır.

Ben bir elif gördüm.

Bir gece, geç vakit uykuya dalmıştım. Birkaç müsveddeyi temize çekerken vaktin hayli geçtiğini, beni alıp götürcek uyku sandalının kıyından epey açıldığını fark edip işimi öylece masa üstünde bırakıp odama çekildim. Bir süredir bu geç saatlere dek çalışmak işini âdet edindiğimden sabahları pek vakitlice uyanamaz olmuştum. Kimi gece namaza kalktığımda lambamın ışığının hâlâ kapının altından titreştiğini gören Perizad Kalfa sabahları bana ilişmez ancak öğlene doğru, validemin endişeli kıskırtmasıyla nazikçe kapımı tıkladı.

Ben bir rüya gördüm. Bu rüya beni bir yola çıkardı. Ne oldu, nasıl oldu; idrakine dahi zaman bulamadım. Lâkin beni çağırın bir sedanın peşinde meçhullere dalıp çıkacağım bir yola düştüm. Ben bir rüya gördüm ve bu rüya bana elifle geldi.

19. yüzyılın son yılları... Büyük âlim Şemseddin Sami Bey'in sözlük çalışmalarındaki biricik yardımcısı Mehmed Nüvid Bey, bir gece rüyasında bir harf görür: Bir elif... Bu harf, Mehmed Nüvid Bey'i bir hayalin peşinde uzun yollara düşmeye, "nemika"yı bulmaya davet etmektedir.

Nüvid Bey davetin cazibesine dayanamaz ve akıbeti meçhul bu maceraya atılır. Gözü pek yardımcısı Nikolaki Efendi'yle birlikte Anadolu ve Ortadoğu coğrafyasını bir uçtan bir uca kateder ve nemikayı ararlar. Nemika nerededir, hangi hikâyede saklıdır?

Gebze'de Zenniye eşkiyasının hikâyesinde mi, Anadolu'yu karış karış dolaşp hayatın müziğini yakalamaya çalışan Layoş Farkaş'ın hikâyesinde mi?

Aşkın, hakikatin peşinde dağlar tepeler aşılır; aylar, mevsimler geçer; Mehmed Nüvid Bey belde belde gezerek birbirinden acayip ve garaip 99 hikâye dinler. Hepsinde nemikadan bir şey vardır ve Nüvid Bey'e kendi lüğatini yazdırmaktadır.

Mahir Ünsal Eriş, eşi benzeri olmayan, harikalarla dolu bir lüğat yazdı: Rüyasının peşinden yola düşen bir konak efendisinin, yolda kendi hakikatiyle, aşkıyla yüzleşmesinin lüğati...

